ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (šestého senátu)

30. června 2011 *

Ve věci C-485/09,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Finanzgericht Hamburg (Německo) ze dne 27. října 2009, došlým Soudnímu dvoru dne 1. prosince 2009, v řízení

Viamex Agrar Handels GmbH

proti

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

SOUDNÍ DVŮR (šestý senát),

ve složení A. Rosas, zastupující předseda šestého senátu, U. Lõhmus (zpravodaj) a P. Lindh, soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokát: P. Mengozzi,
vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 30. listopadu 2010,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za Viamex Agrar Handels GmbH K. Landrym, Rechtsanwalt,

– za Evropskou komisi F. Wilmanem a B. Schimou, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu kapitoly VII bodu 48 odst. 5 přílohy směrnice Rady 91/628/EHS ze dne 19. listopadu 1991 o ochraně zvířat během přepravy a o změně směrnic 90/425/EHS a 91/496/EHS (Úř. věst. L 340, s. 17;

Zvl. vyd. 03/12, s. 133), ve znění směrnice Rady 95/29/ES ze dne 29. června 1995 (Úř. věst. L 148, s. 52; Zvl. vyd. 03/17, s. 466, dále jen „směrnice 91/628"), a rovněž čl. 5 odst. 3 nařízení Komise (ES) č. 615/98 ze dne 18. března 1998, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro režim vývozních náhrad týkající se ochrany živého skotu během přepravy (Úř. věst. L 82, s. 19).

2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi společností Viamex Agrar Handels GmbH (dále jen „Viamex") a Hauptzollamt Hamburg-Jonas (celní úřad v Hamburg-Jonas) ve věci vývozních náhrad za živý skot vyvezený do Egypta.

Právní rámec

Právo Unie

3 Článek 13 odst. 9 druhý pododstavec nařízení Rady (EHS) č. 805/68 ze dne 27. června 1968 o společné organizaci trhu s hovězím a telecím masem (Úř. věst. L 148, s. 24), ve znění nařízení Rady (ES) č. 2634/97 ze dne 18. prosince 1997 (Úř. věst. L 356, s. 13, dále jen „nařízení č. 805/68"), stanoví, že výplata vývozní náhrady za živá zvířata je podmíněna dodržováním právních předpisů Společenství týkajících se dobrých životních podmínek zvířat, a zejména jejich ochrany během přepravy.

4 Prováděcí pravidla k nařízení č. 805/68 byla upravena nařízením č. 615/98.

5 Článek 1 nařízení č. 615/98 stanoví, že výplata vývozních náhrad za živý skot je podmíněna tím, že se během přepravy zvířat až do místa jejich první vykládky v třetí zemi určení dodrží ustanovení směrnice Rady 91/628 a ustanovení uvedeného nařízení.

6 Článek 5 odst. 3 nařízení č. 615/98 stanoví, že vývozní náhrada se nevyplácí za zvířata, která uhynula během přepravy, nebo zvířata, u nichž příslušný orgán na základě podkladů podle odstavce 2 téhož článku 5, zpráv o kontrole podle článku 4 tohoto nařízení nebo jakékoli jiné skutečnosti, kterou má k dispozici, týkající se dodržování ustanovení uvedených v článku 1 uvedeného nařízení, dospěl k závěru, že nebyla dodržena směrnice 91/628.

7 Devátý bod odůvodnění směrnice 91/628 uvádí, že „navrhovaná pravidla musejí zaručovat účinnější ochranu zvířat během přepravy".

8 Článek 2 odst. 2 směrnice 91/628 stanoví následující definice:

„a) ‚dopravním prostředkem' [se rozumí] části používané pro nakládku a přepravu zvířat v silničních vozidlech, kolejových vozidlech, na plavidlech a v letadlech, jakož i v kontejnerech pro pozemní, námořní a leteckou přepravu;

b) ‚přepravou' [se rozumí] každý pohyb zvířat prováděný dopravním prostředkem, který zahrnuje nakládku a vykládku zvířat;

[…]

g) ‚cestou' [se rozumí] přemístění z místa odeslání na místo určení;

h) ‚dobou odpočinku' se rozumí souvislé období v průběhu cesty, během něhož zvířata nejsou přemísťována pomocí dopravních prostředků;

[…]"

9 Kapitola VII přílohy směrnice 91/628 nadepsaná „Intervaly k napájení a krmení, délka cesty, doby pro odpočinek" ve svém bodu 48 stanoví:

„1. Požadavky stanovené v této kapitole se vztahují na zvířata uvedená v čl. 1 odst. 1 písm. a) s výjimkou letecké přepravy, pro niž jsou stanoveny požadavky v kapitole I E [bodech] 27 až 29.

2. Délka trvání cesty pro zvířata uvedená v odstavci 1 nesmí překročit 8 hodin.

3. Maximální délka trvání cesty uvedená v odstavci 2 může být prodloužena, pokud dopravní prostředek splňuje tyto další požadavky:

[…]

– spolu se zvířaty je přepravováno vhodné krmivo odpovídající druhu přepravovaných zvířat a délce trvání cesty,

[…]

4. Pokud jsou zvířata přepravována ve vozidlech splňujících požadavky uvedené v odstavci 3, jsou intervaly k napájení a krmení, délka trvání cesty a doby pro odpočinek vymezeny takto:

   a) […] telatům, jehňatům, kůzlatům a hříbatům […] a […] selatům […]

   b) […] prasat[ům] […]

   c) […] domácí[m] lichokopytníků[m] […]

   d) všem ostatním druhům zvířat uvedeným v odstavci 1 musí být po 14 hodinách cesty poskytnut odpočinek v délce nejméně jedné hodiny, zejména pro nakrmení a napojení. Po této přestávce může přeprava pokračovat dalších 14 hodin.

5. Po uplynutí stanovených dob musí být zvířata vyložena, nakrmena a napojena a musí jim být poskytnut odpočinek alespoň na 24 hodin.

6. Zvířata nesmějí být přepravována po železnici, pokud by maximální délka trvání cesty překročila hodnoty uvedené v odstavci 2. Pokud jsou však splněny podmínky uvedené v odstavcích 3 a 4 s výjimkou doby pro odpočinek, platí délky trvání cesty uvedené v odstavci 4.

7. a) Zvířata nesmějí být přepravována po moři, pokud by maximální délka trvání cesty překročila hodnotu uvedenou v odstavci 2. Toto ustanovení však neplatí, jsou-li splněny podmínky uvedené odstavcích 3 a 4 s výjimkou délky trvání cesty a dob pro odpočinek.

   b) Pokud jsou zvířata přepravována po moři pravidelnou a přímou linkou mezi dvěma zeměpisnými body na území Společenství ve vozidlech naložených na plavidle, aniž [jsou] z vozidla vyložena, musí se jim poskytnout v přístavu určení nebo v jeho bezprostřední blízkosti odpočinek v délce alespoň 12 hodin. Toto ustanovení neplatí, pokud doba strávená na moři odpovídá obecnému schématu uvedenému v odstavcích 2 až 4.

8. V zájmu zvířat je možné délky trvání cesty uvedené v odstavcích 3, 4 a 7 písm. b) prodloužit o dvě hodiny. Přitom se bere v úvahu zejména blízkost místa určení.

[…]“

Vnitrostátní právo

10 Nařízení týkající se ochrany zvířat během přepravy (Tierschutztransportverordnung) ze dne 25. února 1997 (BGBl. I, s. 348) platné v době rozhodné z hlediska skutečností v původním řízení ve svém § 24, ohledně o omezení přepravy stanovilo toto:

„1. Pokud se místo odeslání a místo určení nacházejí v tuzemsku, nesmí být užitková zvířata přepravována do místa porážky déle než osm hodin. […]

2. V případě jiné přepravy užitkových zvířat než přepravy uvedené v odstavci 1 musí přepravce a dopravce zajistit, že užitková zvířata budou po nanejvýše osmi hodinách přepravy vyložena a v době pro odpočinek v délce 24 hodin nakrmena a napojena, a to v místě zastávky, které bylo schváleno příslušným orgánem […]

[…]

5. Na přepravu po železnici a po moři se ustanovení odstavců 2 a 3 ve spojení s přílohou 2 o vykládce a dobách pro odpočinek nepoužijí."

Spor v původním řízení a předběžné otázky

11 Dne 12. října 2000 společnost Viamex u Hauptzollamt v Itzehoe deklarovala vývoz 20 kusů živého skotu do Egypta a dne 26. října 2000 požádala u Hauptzollamt Hamburg-Jonas (dále jen „Hauptzollamt") o poskytnutí vývozních náhrad. Tato zvířata byla přepravována po železnici z Husum (Německo) do Rasa (Chorvatsko) a poté byla naloděna.

12 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že podle přepravního dokladu proběhla překládka zvířat dne 12. října 2000 mezi 11. 30 a 18.00 hodin v Husum. Vlak opustil Husum ve 20.10 hodin. Po zastávce dne 13. října 2000 v Jesenici (Slovinsko), kde byla zvířata v době mezi 21.00 a 22.30 hodin napojena a nakrmena, dorazil vlak dne 14. října 2000 okolo 5.30 hodin do Rasa.

13 Rozhodnutím ze dne 9. srpna 2005 Hauptzollamt, který uvedený doklad podrobně zkoumal, zamítl žádost o náhrady, neboť přeprava trvala 33 hodin a 20 minut, čímž překročila maximální délku přepravy 28 hodin stanovenou v kapitole VII bodě 48 přílohy směrnice 91/628.

14 Viamex ve svém odvolání proti tomuto rozhodnutí mimo jiné tvrdila, že vzhledem k tomu, že doba přepravy po železnici byla v souladu s vnitrostátními ustanoveními, je protiprávní odmítnout jí vývozní náhrady.

15 Rozhodnutím ze dne 24. května 2006 Hauptzollamt uvedené odvolání zamítl, neboť Evropská komise v rámci přezkumu přeprav po železnici zjistila, že průměrná délka trvání přepravy z Husum do Rasa činila 36 hodin a 35 minut, zatímco podle časového plánu přepravy zvířat, který oddělení „poplatků za přepravu" německých železnic poskytlo veterinárním orgánům, byla doba přepravy, která je předmětem původního řízení, 34 hodin a 41 minut. Je tedy patrné, že tato přeprava překročila nejen maximální délku trvání přepravy stanovenou směrnicí 91/628, ale že navíc nebyla dodržena doba odpočinku 24 hodin, již tato směrnice ukládá v případě, že je dosaženo maximální délky trvání přepravy.

16 Společnost Viamex ve své žalobě podané dne 26. června 2006 opětovně zdůraznila, že podle vnitrostátních ustanovení, jež provádějí směrnici 91/628 do německého právního řádu, se ustanovení o době odpočinku a délce trvání přepravy nepoužijí na přepravu po železnici.

17 Podle Finanzgericht Hamburg závisí řešení sporu v původním řízení na tom, zda společnost Viamex porušila pravidla uvedená v kapitole VII bodě 48 odst. 5

přílohy 91/628, podle nichž zvířata po uplynutí stanovených dob musejí být vyložena, nakrmena a napojena a musí jim být poskytnut odpočinek alespoň na 24 hodin. Tento soud si klade otázku, zda lze ze systematického postavení tohoto ustanovení vyvodit, že se použije pouze na silniční přepravu.

18 Předkládající soud chce ostatně zjistit, zda je v takových případech, jako je případ, který je předmětem věci v původním řízení, povinen přezkoumat, zda příslušný vnitrostátní orgán použil čl. 5 odst. 3 nařízení č. 615/98 v souladu se zásadou proporcionality. V tomto ohledu je toho názoru, že z judikatury Soudního dvora vyplývá, že některá porušení, zejména ta, která neměla za následek úhyn zvířat, nevedou automaticky ke ztrátě nároku na vývozní náhradu, takže příslušný orgán musí rozhodnout o zachování, snížení nebo odepření takové náhrady v souladu s uvedenou zásadou.

19 Za těchto podmínek se Finanzgericht Hamburg rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Použije se bod 48 [odst. 5] kapitoly VII přílohy směrnice 91/628 na přepravu po železnici?

2) Je soud obecně povinen v případech, kdy porušení směrnice 91/628 […] nemělo za následek úhyn zvířat, zkoumat, zda příslušný orgán členského státu použil čl. 5 odst. 3 nařízení Komise [č. 615/98] v souladu se zásadou proporcionality?“

K předběžným otázkám

K první otázce

20 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda je kapitola VII bod 48 odst. 5 přílohy směrnice 91/628 použitelná na přepravu po železnici.

21 Společnost Viamex se opírá o systematický výklad uvedené kapitoly a má za to, že odstavec 5 bodu 48 na tento druh přepravy není použitelný. Použije-li se podle ní tato metoda výkladu, vztahují se odstavce 2 až 5 tohoto bodu na silniční přepravu, odstavec 6 uvedeného bodu na přepravu po železnici, odstavec 7 tohoto bodu na přepravu po moři a odstavce 8 a 9 bodu 48 na jakýkoli dopravní prostředek.

22 V tomto ohledu je potřeba konstatovat, že kapitola VII bod 48 odst. 5 přílohy směrnice 91/628 obecně stanoví, že zvířata musejí být po uplynutí stanovených dob vyložena, nakrmena a napojena a musí jim být poskytnut odpočinek alespoň na 24 hodin.

23 Nic v tomto odstavci 5 ani v jiném ustanovení směrnice 91/628 neukazuje na to, že zákonodárce Unie chtěl omezit působnost uvedeného odstavce pouze na silniční přepravu.

24 Ze znění jednotlivých odstavců kapitoly VII bodu 48 přílohy směrnice 91/628 totiž vyplývá, že ty odstavce, jejichž působnost je omezena na konkrétní dopravní prostředek, obsahují v tomto ohledu výslovné upřesnění. Ze znění odstavce 4 tohoto bodu 48 tak vyplývá, že se použije na silniční přepravu, ze znění odstavce 5 téhož bodu, že se použije na přepravu po železnici a ze znění odstavce 7 bodu 48, že se použije na přepravu po moři. Vzhledem k tomu, že odstavec 5 tohoto bodu takové upřesnění neobsahuje, je třeba mít za to, že se vztahuje na všechny dopravní prostředky.

25 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že kapitola VII bod 48 odst. 5 přílohy uvedené směrnice se použije také na přepravu po železnici.

26 Tento výklad potvrzuje struktura ustanovení směrnice 91/628. Z definicí pojmů „přeprava" a „doba odpočinku", uvedených v čl. 2 odst. 2 této směrnice, totiž vyplývá, že obě doby mezi nakládkou zvířat na dopravní prostředek a jejich vykládkou z tohoto prostředku spadají nutně buď do přepravy, nebo odpočinku. Přitom vzhledem k tomu, že je nesporné, že pravidla týkající se maximální délky trvání cesty stanovená v odstavcích 2 a 3 bodu 48 kapitoly VII přílohy směrnice 91/628 se použijí mimo jiné na přepravu po železnici, je třeba mít za to, že pravidla týkající se doby odpočinku následující po době přepravy jsou použitelná i na tento dopravní prostředek.

27 Tento výklad je navíc potvrzen cílem směrnice 91/628, kterým je podle jejího devátého bodu odůvodnění zaručit účinnější ochranu zvířat během přepravy.

28 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku odpovědět tak, že kapitola VII bod 48 odst. 5 přílohy směrnice 91/628 se použije mimo jiné na přepravu po železnici.

Ke druhé otázce

29 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda jsou v případě, že porušení směrnice 91/628 nemělo za následek úhyn přepravovaných zvířat, příslušné orgány členských států a soudy těchto států povinny při výkonu svého přezkumu použít čl. 5 odst. 3 nařízení č. 615/98 v souladu se zásadou proporcionality.

30 Úvodem je třeba připomenout, že v bodě 38 rozsudku ze dne 17. ledna 2008, Viamex Agrer Handel a ZVK (C-37/06 a C-58/06, Sb. rozh. s. I-69) v rámci věci, v níž stáli proti sobě stejní účastníci řízení, Soudní dvůr rozhodl, že příslušné orgány členských států mohou rozhodnout o výši vývozní náhrady pouze na základě dvou jednoznačně rozlišených případů upravených v čl. 5 odst. 3 nařízení č. 615/98. V prvním případě, je-li úhyn zvířat přičitatelný nedodržování ustanovení směrnice 91/628, neposkytuje zákonodárce Unie příslušnému orgánu žádný prostor pro uvážení, jelikož výslovně stanoví, že náhrada nebude vyplacena. Naopak ve druhém případě, má-li uvedený orgán za to, že směrnice 91/628 nebyla dodržena, aniž však toto nedodržení způsobilo úhyn zvířat, poskytuje zákonodárce Unie příslušnému orgánu určitý prostor pro uvážení při rozhodování, zda nedodržení ustanovení uvedené směrnice může způsobit ztrátu, snížení nebo zachování vývozní náhrady.

31 Ohledně druhého případu Soudní dvůr uvedl, že je věcí příslušného orgánu, aby posoudil, zda nedodržení ustanovení směrnice 91/628 mělo dopad na dobré životní podmínky zvířat (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Viamex Agrar Handel a ZVK, bod 44, jakož i rozsudek ze dne 13. března 2008, Viamex Agrar Handel, C-96/06, Sb. rozh. s. I-1413, bod 51).

32 V tomto ohledu měl Soudní dvůr za to, že nedodržení směrnice 91/628, které může způsobit snížení nebo ztrátu vývozní náhrady, se váže pouze k ustanovením této směrnice, která mají dopad na dobré životní podmínky zvířat, to znamená na jejich tělesný nebo zdravotní stav, a nikoli k těm z uvedených ustanovení, která takový dopad v zásadě nemají (výše uvedený rozsudek Viamex Agrar Handel a ZVK, bod 42).

33 Soudní dvůr ostatně rozhodl, že je věcí příslušného orgánu, aby posoudil, zda lze nedodržení ustanovení směrnice 91/628 napravit a zda jeho důsledkem musí být ztráta, snížení nebo zachování vývozní náhrady. Témuž orgánu rovněž přísluší rozhodnout o tom, jestli je třeba snížit vývozní náhradu v poměru k počtu zvířat, která podle něho mohla trpět nedodržováním směrnice 91/628, nebo zda je třeba nevyplatit tuto náhradu v rozsahu, ve kterém mělo nedodržování ustanovení uvedené směrnice dopady na dobré životní podmínky všech zvířat (viz v tomto smyslu výše uvedené rozsudky Viamex Agrar Handel a ZVK, bod 44, jakož i Viamex Agrar Handel, bod 51).

34 Společnost Viamex má za to, že z výše citované judikatury vyplývá, že použití zásady proporcionality má za následek, že příslušné orgány členských států a soudy těchto států musejí zavést systém odstupňovaných sankcí, a poskytnutí vývozní náhrady přitom učiní závislým na neexistenci skutečného ohrožení dobrých životních podmínek zvířat během přepravy.

35 Tato argumentace nemůže být přijata.

36 Soudní dvůr totiž v bodě 47 výše uvedeného rozsudku Viamex Agrar Handel rozhodl, že ze znění čl. 5 odst. 3 nařízení č. 615/98 jasně vyplývá, že zákonodárce Unie podmínil vyplacení vývozních náhrad dodržením ustanovení směrnice 91/628 nezávisle na jakémkoli zjištění konkrétní újmy způsobené zvířatům během jejich přepravy.

37 V tomto smyslu mohou být dobré životní podmínky zvířat ohroženy a nelze je již být zajistit, jakmile nejsou dodržována ustanovení směrnice 91/628 týkající se zdraví zvířat. V praxi rovněž není vždy možné, aby příslušný orgán zjistil, že zvířata z důvodu nedodržení zmíněných ustanovení skutečně trpěla nebo byla poraněna (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Viamex Agrar Handel, body 48 a 49).

38 Z judikatury citované v bodech 32 a 33, jakož i 36 a 37 tohoto rozsudku vyplývá, že přezkum příslušného orgánu by se měl zaprvé týkat otázky, zda se ustanovení směrnice 91/628, které nebylo dodrženo, vztahuje na dobré životní podmínky zvířat. Jestliže tomu tak je, je zadruhé třeba určit, zda se takové nedodržení týkalo dobrých životních podmínek všech přepravovaných zvířat nebo pouze omezeného počtu zvířat, za něž byla žádána vývozní náhrada. Zatřetí by příslušný orgán měl ověřit, zda lze zjištěné nedodržení napravit. Uvedený orgán rozhoduje na základě těchto skutečností, zda nedodržení ustanovení směrnice 91/628 může způsobit ztrátu, snížení nebo zachování vývozní náhrady.

39 V případě, že by uvedený orgán došel ke zjištění, že porušení ustanovení směrnice 91/628 se týkalo dobrých životních podmínek všech přepravovaných zvířat, přísluší mu odmítnout poskytnutí vývozní náhrady, aniž se nějak zvlášť prokázalo, že zvířata během přepravy utrpěla konkrétní újmu.

40 Naopak, týká-li se porušení ustanovení směrnice 91/628 pouze části těchto zvířat, je věcí příslušného orgánu, aby rozhodl, zda je třeba snížit vývozní náhradu v poměru k počtu zvířat, která mohla v důsledku tohoto porušení trpět. V každém případě není uvedená náhrada poskytnuta za zvířata, u nichž nebyla dodržena ustanovení směrnice 91/628.

41 Na druhou otázku je tudíž třeba odpovědět v tom smyslu, že v případě, že porušení směrnice 91/628 nemělo za následek úhyn přepravovaných zvířat, jsou příslušné orgány členských států a soudy těchto států při výkonu svého přezkumu povinny použít čl. 5 odst. 3 nařízení č. 615/98 v souladu se zásadou proporcionality tak, že odmítnou vyplatit vývozní náhradu, jedná-li se o zvířata, u nichž nebyla dodržena ustanovení uvedené směrnice týkající se jejich dobrých životních podmínek.

K nákladům řízení

42 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (šestý senát) rozhodl takto:

1) Kapitola VII bod 48 odst. 5 přílohy směrnice Rady 91/628/EHS ze dne 19. listopadu 1991 o ochraně zvířat během přepravy a o změně směrnic 90/425/EHS a 91/496/EHS ve znění směrnice Rady 95/29/ES ze dne 29. června 1995 se použije mimo jiné na přepravu po železnici.

2) V případě, že porušení směrnice 91/628 ve znění směrnice 95/29 nemělo za následek úhyn přepravovaných zvířat, jsou příslušné orgány členských států a soudy těchto států při výkonu svého přezkumu povinny použít čl. 5 odst. 3 nařízení Komise (ES) č. 615/98 ze dne 18. března 1998, kterým se stanoví

prováděcí pravidla pro režim vývozních náhrad týkající se ochrany živého skotu během přepravy, v souladu se zásadou proporcionality tak, že odmítnou vyplatit vývozní náhradu, jedná-li se o zvířata, u nichž nebyla dodržena ustanovení uvedené směrnice týkající se jejich dobrých životních podmínek.

Podpisy.